

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի
ասպիրանտների և հայցորդների
նստաշրջանի
նյութերի ժողովածու

2(2) 2018

Երևան
2019

Հրատարակության է երաշխավորել Երևանի պետական
համալսարանի գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝

իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Խմբագրակազմ՝

*իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիրանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան*

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝ ՀՀ,
0025, Երևան, Ալեք
Մանուկյան 1, ԵՊՀ
իրավագիտության
ֆակուլտետ
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.ysu.am
publishing.ysu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 26,25 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2019

Հանձնված է տպագրության՝
02.05.2019

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գևորգ Վիրաբյան

ՊԵՏՅԱՆՍԻՆԻՍԿԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ
ՄԵԹՈԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ7

Ռոզա Աբաջյան

«ՄՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՅԻ» ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԸ ԵՎ
ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԵՐԻ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵՐՆԴԻ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ (1918-1926 ԹԹ.).....42

Տաթևիկ Նահապետյան

ԴԻՍՈՒՍԸ ՈՐՊԵՍ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ
ՀԻՄՔ52

Մոսե Բարսեղյան

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ՝ ՄԱՐԴՈՒ ՀԻՄՆԱԿԱՆ
ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԵՎ ԱՋԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ
ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՑՔԱՅԻՆ ՈՐՈՇ
ՀԱՐՑԱԴՐՈՒՄՆԵՐ.....63

Արմինե Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ
ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ77

Մոսի Ալեքսանյան

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՐՑԱԽԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԿՈՂՄԻՑ.....88

Քրիստինե Գաբուզյան

ՀԱՅՑԱՅԻՆ ՎԱՂԵՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ.....101

Արթուր Վարդանյան

ԿՈՈՊԵՐԱՏԻՎԸ ՈՐՊԵՍ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԻ
ՅՈՒՐԱՀԱՏՈՒԿ ՏԵՄԱԿ.....122

Եվա Սադոյան	
ԶԲՈՍԱՇՐՋԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏՈՒՑՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԸ	137
Ռուբինա Պետրոսյան	
ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԽՆԱՄԱՏԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ՈՐՊԵՍ ԱՌԱՆՅ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԽՆԱՄՔԻ ՄՆԱՅԱԾ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԽՆԱՄՔԻ ԵՎ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏՆԵՐ (ԻՐԱՎԱՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ)	153
Մամինե Պետրոսյան	
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲԱԺՆԱՅԻՆ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՔՈ ԳՏՆՎՈՂ ԳՈՒՅՔԻ ՏՆՕՐԻՆՈՒՄԸ	178
Աշխեն Սողոմոնյան	
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾԱՐՄԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՅ ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒՄԸ	192
Էդգար Կարապետյան	
ԱՆՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԿԱՏԱՐՎՈՂ ԲՈՒՆԻ ՍԵՌԱԿԱՆ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՅՎԱԾՔԸ, ՎԻՃԱԿԸ ԵՎ ՇԱՐԺԸՆԹԱՅԸ ՀՀ-ՈՒՄ	210
Նունե Հայրապետյան	
ՍԵԴԻԱՑԻԱՅԻ (ՀԱՇՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ) ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՊՐՈԲԱՅԻՈՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹ.....	222
Լիանա Եղիգարյան	
ՊԱՏԻԺ ԴԱՅՄԱՆԱԿԱՆՈՐԵՆ ՉԿԻՐԱՌԵԼԻՄ ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ ՓՈՐՁԱՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ՀԻՄՔԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱՆՅ ՔՐԵԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՈՐՈՇ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ.....	233

Ռոզա Աբրահամյան	
ԱՆՉԱՓՈՒՄԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՅԱԼՆԵՐԻ ՆԿԱՏԱՄԱՄԲ ԱԶԱՏԱԶԳԿՄԱՆ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՏԱՐԲԵՐԱԿՄԱՆ ԵՎ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ.....	247
Սրբուհի Գալյան	
ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՆԿԱՏԱՄԱՄԲ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՊԱՏԻժՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ.....	259
Տիգրան Ղազարյան	
ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԻ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՔՐԵԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹ ՆԱԽԱՁԵՌՆԵԼՈՒ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....	269
Անի Դանիելյան	
ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԱՀՄԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ.....	293
Առնուլդ Վարդանյան	
ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ԱՌԱՆՁԻՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՏԱՐԲԵՐԱԿՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....	310
Անի Զիլինգարյան	
ՊԱՐՏԱՎՈՐԵՑՄԱՆ ԵՎ ՈՉ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ՎԻՃԱՐԿՄԱՆ ՀԱՅՑԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ	327
Լիլիթ Պետրոսյան	
«EX OFFICIO» ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ ԻՐԱՑՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՓՈՒԼՈՒՄ	340
Անի Միքայելյան	
ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ԽԱԽՏՄԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ ՓՈՒԼՈՒՄ.....	354

Տիգրան Դադունց

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ
ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ԱՆՁԱՆՑ ՀՈՂԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԴԱՏԱԿԱՆ
ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ370

Տաթևիկ Սարուխանյան

ՀԱՇՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ՝ ՈՐՊԵՄ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ
ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔԱՅԻՆ ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ386

Գրիգոր Չոբանյան

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՔՆԻՇԻՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ
ԳԼՈՔԱԼԻԶՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ405

ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԻ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՔՐԵԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹ
ՆԱԽԱՁԵՈՆԵԼՈՒ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Տիգրան Ղազարյան¹

Հանցավորության դեմ պայքարի քաղաքականության առանցքային սկզբունքներից է այն, որ հանցանք կատարած յուրաքանչյուր անձ անխուսափելիորեն պետք է ենթարկվի քրեական պատասխանատվության, ինչը հանցագործությունների կանխարգելման կարևորագույն միջոցներից է՝ թերևս առավել արդյունավետ, քան պատժի խստությունը: Պատասխանատվության անխուսափելիության սկզբունքն իր ամրագրումն է ստացել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 7-րդ հոդվածում, որի 1-ին մասի համաձայն՝ հանցանք կատարած յուրաքանչյուր անձ ենթակա է ՀՀ քրեական օրենսգրքով նախատեսված պատժի կամ քրեախրավական այլ ներգործության: Ակնհայտ իրողություն է, որ հանցագործության կանխման արդյունավետությունը կախված է ոչ թե պատժի խստությունից, այլ դրա անխուսափելիությունից, և նույնիսկ ամենաթեթև պատժի անխուսափելիության մեջ համոզված լինելը միշտ կարող է ավելի մեծ ազդեցություն ունենալ, քան վախը մեկ այլ ավելի դաժան, բայց խուսափելու հույս ներշնչող պատժի նկատմամբ²:

Այդուհանդերձ, քրեական օրենսդրությունը նախատեսում է նաև չարդարացնող (ոչ ռեաբիլիտացիոն) հիմքով քրեական պատասխանատվությունից և պատժից ազատվելու մի շարք հնարավորություններ, որոնք, ըստ էության, շեղում են պատասխանատվության անխուսափելիության սկզբունքից, սակայն չեն խոչընդոտում հանցավոր ոտնձգությունից անձի իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությանը և թույլ են տալիս հասնել քրեական օրենսդրության նպատակների իրագործմանը՝ առանց պատժի ռեալ կիրառման:

Քրեական պատասխանատվությունից և պատժից ազատվելու չարդարացնող հիմքերի շարքում առանցքային տեղ է զբաղեցնում

¹ ԵՊՀ քրեական դատավարության և կրիմինալիստիկայի ամբիոնի ասպիրանտ, գիտական ղեկավար՝ ի. գ. դ., ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան:

² Տե՛ս՝ **Беккариа Ч.**, О преступлениях и наказаниях, М., 1939, էջ 308-309:

դիմողի բողոքի բացակայությունը, որը բացառում է մասնավոր մեղադրանքի կարգով քննվող քրեական գործերով վարույթը:

Քրեական վարույթ նախաձեռնելու հիմնախնդիրների համատեքստում կարևոր նշանակություն ունեն ինչպես հանրային, այնպես էլ մասնավոր մեղադրանքի գործերով առանձնահատկությունների ուսումնասիրությունը և իրավակիրառ պրակտիկայում առկա խնդիրների վերհանումն ու դրանց համապատասխան արդյունավետ լուծումների հայտնաբերումը:

Քրեադատավարական օրենսդրությունը, կախված հանցագործության ծանրության աստիճանից և բնույթից, սահմանում է, որ քրեական հետապնդումը կարող է իրականացվել հանրային կամ մասնավոր կարգով: Մասնավոր մեղադրանքի կարգով քրեական գործեր հարուցելու դատավարական կարգի առանձնահատկություններից է այն, որ քրեական վարույթ իրականացնելու հարցը մեծապես կախված է անձի վերաբերմունքից, որը հանցագործությունից ֆիզիկական կամ բարոյական վնաս է կրել¹:

Միաժամանակ հարկ է նշել, որ օրենքը մի շարք դեպքերում առաջնահերթությունը տալիս է ոչ թե հանրային, այլ մասնավոր շահերին, որի դրսևորումներից է նաև այն, որ որոշ դեպքերում հանցագործությունից տուժած անձի կամքով են պայմանավորված մասնավոր մեղադրանքի կարգով քննվող քրեական գործերով վարույթ նախաձեռնելը, քրեական հետապնդում սկսելը²:

Իրավաբանական գրականության մեջ հանցագործության մասին հաղորդման մի քանի սահմանումներ են տրվում: Այսպես՝ պրոֆեսոր Բ. Տ. Բեզլեպկինը հանցագործության մասին հաղորդումը սահմանում է որպես իրավապահ մարմիններին ներկայացված նախապատրաստվող կամ կատարված հանցագործության մասին տեղեկություններ պարունակող դիմում³: Ե. Ն. Արեստովան իր հերթին նշել է, որ հանցագործության մասին հաղորդումը նախա-

¹ Տե՛ս 22 քրեական դատավարություն: Հատուկ մաս, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2010, էջ 207:

² Տե՛ս **Божьев В.П.**, Предпосылки обеспечения интересов потерпевшего в уголовном процессе // Законность, 2005, № 11, էջ 8:

³ Տե՛ս Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации, под ред. И.Л. Первухина, М., 2002, էջ 209 (автор комментария к гл. 19- Б.Т. Безлепкин).

պատրաստվող կամ կատարված հանցագործության մասին դիմում է, որը ենթադրում է տուժող կողմի միջորդությունը՝ մեղավորին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու մասին¹:

Գիտական գրականության մեջ արտահայտվում է այն գաղափարը, որ հանցագործության մասին հաղորդման մեջ պարտադիր պետք է նշվի, թե արդյոք հաղորդում ներկայացրած անձը ցանկանում է, որ մեղավորը ենթարկվի քրեական պատասխանատվության, թե՛ ոչ: Այս առիթով Ե. Ն. Արեստովան նշել է, որ եթե հանցագործության մասին հաղորդումը չի պարունակում դիմողի միջնորդությունը՝ մեղավոր անձանց քրեական պատասխանատվության ենթարկելու մասին, ապա այն պետք է համարել ոչ թե հանցագործության մասին հաղորդում, այլ հանցագործության մասին այլ աղբյուրներից ստացված հաղորդում²: Այդպիսի հաղորդումը, ըստ նրա, չի կարող քրեական գործ հարուցելու անմիջական հիմք դառնալ, սակայն դրա հիման վրա կարող են կատարվել դատավարական այլ գործողություններ, որոնց հետևանքով հանցագործության մասին առերևույթ հատկանիշներ հայտնաբերելու դեպքում կարող է հարուցվել քրեական գործ, սակայն արդեն կատարված դատավարական այլ գործողությունների հիման վրա:

Նշված դիրքորոշմանը համաձայն չենք, քանի որ առաջարկվող մոտեցումը առանձին իրավապահ մարմինների կողմից կարող է օգտագործվել որպես հանցագործության դեպքերը թաքցնելու միջոց՝ ելնելով այն հանգամանքից, որ հանցագործության մասին հաղորդման մեջ բացակայում է մեղավորին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու խնդրանքը: Որպես արդյունք, իրավապահ մարմինները կհրաժարվեն քրեական գործ հարուցելուց, եթե չկանխատեսեն բավարար հիմքեր գործի հետագա հետանկարի կապակցությամբ:

Ասվածը հիմնավորվում է նաև նրանով, որ շատ դեպքերում հանցագործության մասին հաղորդում տվող անձը կարող է հանցագործությունից անմիջականորեն տուժած անձը չլինել, այլ ականատես վկան: Այս դեպքում մեղավորին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու մասին խնդրանքը միշտ չէ, որ համա-

¹ Տե՛ս **Арестова Е.Н.**, Деятельность органов внутренних дел на этапе возбуждения уголовного дела // Российский следователь, 2003, № 5, էջ 27:

² Տե՛ս նույն տեղը, էջ 27:

պատասխանում է իրական տուժողի կամահայտնությանը: Դեռ ավելին՝ տուժող չհանդիսացող անձը դժվար թե հանցագործության մասին հաղորդման մեջ ներառի իր ցանկություններն այն դեպքում, երբ գործով չչահագրգռված անձ է:

Հիշյալ դիրքորոշումն ամբողջությամբ ընդունելի կլինի միայն այն դեպքում, երբ ներկայացված հաղորդման մեջ նկարագրված առերևույթ հանցավոր արարքը վերաբերի մասնավոր մեղադրանքի ընթացակարգով քննվող գործերին:

Նշված հարցի վերաբերյալ Ս. Ֆ. Շումիլինը նշում է, որ Ռուսաստանի Դաշնության քրեական դատավարության օրենսգրքի 141-րդ հոդվածում, որը սահմանում է հանցագործության մասին հաղորդմանը ներկայացվող պահանջները, չի սահմանվում մեղավորին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վերաբերյալ խնդրանքի ամրագրման ուղղակի պահանջ նույնիսկ այն դեպքում, երբ հարցը վերաբերում է մասնավոր-հանրային մեղադրանքի գործերին¹: Գտնում ենք, որ հիշյալ դիրքորոշումը վերաբերելի է նաև ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքում սահմանված մասնավոր մեղադրանքին վերաբերող իրավակարգավորումներին, որոնք ևս նման պահանջ չեն սահմանում: Ուստի առկա չեն հիմքեր՝ եզրակացնելու, որ մասնավոր մեղադրանքի գործերով քրեական գործ կարող է հարուցվել միայն ու միայն տուժողի խնդրանքի դեպքում: Կարծում ենք, որ տվյալ դեպքում պարտադիր է միայն այն հանգամանքը, որ հաղորդում ներկայացրած անձը լինի հանցագործությունից ենթադրաբար տուժած անձը:

Իրավակիրառ պրակտիկայում յուրաքանչյուր դեպքում պարտադիր հստակեցվում է այն հարցը, թե արդյոք մասնավոր մեղադրանքի գործերով տուժողը ցանկանո՞ւմ է, որ մեղավորը ենթարկվի քրեական պատասխանատվության, թե՞ ոչ՝ դրանով պայմանավորելով նաև քրեական գործ հարուցելու հարցի լուծումը:

Համակարծիք ենք Ռ. Ռ. Կոլումոյցևի այն դիրքորոշմանը, որ հանցագործության մասին հաղորդման մեջ մեղավորին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու խնդրանքը չի կարող որոշիչ ազդեցություն ունենալ, առանցքային կարևորություն ունի միայն,

¹ См. и Шумилин С.Ф., Полномочия следователя на возбуждение уголовного дела частно-публичного обвинения: проблемы реализации // Российский следователь, 2008, N 10, էջ 10:

թե հաղորդման բովանդակությունը որքանով է պարունակում կոնկրետ հանցակազմի հատկանիշներ¹:

Չնայած մասնավոր մեղադրանքի կարգով քրեական գործերը հարուցվում են տուժողի կամ նրա օրինական ներկայացուցչի դիմումի համաձայն, սակայն դա չի նշանակում, որ նշված անձինք են քրեական գործ հարուցելու իրավունքի սուբյեկտները, քանի որ այդպիսիք են հետաքննության մարմինը, քննիչը, դատախազը, որոնք դատավարական որոշում են կայացնում քրեական գործ հարուցելու կամ դրա հարուցումը մերժելու վերաբերյալ՝ հիմնվելով նյութերի նախապատրաստման փուլի արդյունքների վրա: Ընդգծենք, որ խնդր առարկա գործերով այլ համապատասխան պայմանների առկայության դեպքում քրեական գործ հարուցելու մասին որոշում կարող է կայացվել միայն, եթե հանցագործության մասին հաղորդման մեջ տուժողը կամ նրա օրինական ներկայացուցիչը հայտնել է իրենց դիրքորոշումը՝ մեղավորին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վերաբերյալ:

Տուժողի կամ նրա օրինական ներկայացուցչի տվյալ իրավունքը դիսպոզիտիվության սկզբունքի դրսևորումներից մեկն է (կամ, ինչպես անվանում են, մասնավոր մեղադրանք) քրեական դատավարության մեջ: Այդ հանգամանքը նշում է նաև Ի. Ս. Դիկարևը²: Հարուցման ընթացակարգի հենց այդ առանձնահատկությունների շնորհիվ դիտարկվող կատեգորիայի քրեական գործերը կոչվում են մասնավոր մեղադրանքի գործեր:

Գործող իրավակարգավորումների պայմաններում գտնում ենք, որ մասնավոր մեղադրանքի կարգով քննվող գործերով քրեական գործ հարուցելու հարցի լուծման հետ միաժամանակ անհրաժեշտ է անդրադառնալ նաև դիմում ներկայացնող անձին տուժողի դատավարական կարգավիճակ տալու հարցին:

Անձին որպես հանցագործությունից տուժած անձ ճանաչելը քրեական գործ հարուցելու հետ միաժամանակ պայմանավորված է նաև նրանով, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 183-րդ հոդվածում հիշատակվում է տուժողի բողոքի մասին:

¹ Տե՛ս **Коломойцев Р.Р.**, Заявление о преступлении: проблемы правоприменения // Законность, 2006, № 8, էջ 8:

² Տե՛ս **Дикарев И.С.**, Диспозитивность в уголовном процессе России, под ред. проф. А.П. Кругликова, Волгоград, 2005, էջ 71-72:

Դրանով իսկ մասնավոր մեղադրանքի կարգով քրեական գործ հարուցելու մոդելը կառուցված է այնպես, որ տուժողի կամ նրա օրինական ներկայացուցչի դիմումը հանդես գա որպես միակ առիթ տվյալ որոշումն ընդունելու համար: Նույնիսկ քրեական գործ հարուցելու համար հիմքի առկայությունը նշված (պատշաճ) առիթի բացակայության դեպքում այդպիսի որոշումը դարձնում է ապօրինի՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով ուղղակիորեն ամրագրված է դիմողի բողոքի բացակայությունը՝ որպես քրեական վարույթը բացառող հանգամանք:

3. Օ. Մտտովիլովկերը դեռևս 40 տարի առաջ տուժողի դիմումը անվանել է հանրային-մասնավոր մեղադրանքի գործերով քրեական դատավարության նախադրյալ՝ դրա տակ հասկանալով պայմանների ամբողջությունը, որոնք հնարավորություն են տալիս նախաձեռնելու քրեական վարույթ և ըստ էության անդրադառնալու քրեական դատավարության շրջանակներում լուծման ենթակա հարցերին: Այլ կերպ ասած՝ քրեական դատավարության նախադրյալները պայմաններ են, որոնց բացակայության դեպքում անթույլատրելի է համարվում դատավարությունն ընդհանուր առմամբ, այլ ոչ թե նրա առանձին փուլը կամ առանձին դատավարական գործողությունը: Հետևաբար դատավարության նախադրյալի բացակայությունը հանգեցնում է գործի վարույթի դադարեցմանը դատավարության ցանկացած փուլում, ինչը պահպանում է իր ուժը նաև գործող քրեադատավարական օրենքում¹:

Դրան պետք է ավելացնել նաև այն, որ տուժողի կամ նրա օրինական ներկայացուցչի դիմումում պետք է ուղղակիորեն արտահայտված լինի մեղավորին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու նրա ցանկությունը: «Այդպիսի բողոքը, - գրում է Ն. Ի. Գազետդինովը, - պետք է պարունակի իրավասու մարմիններին ուղղված ուղղակի խնդրանք՝ քրեական պատասխանատվության ենթարկելու մասին... Այդպիսի խնդրանք չպարունակող բողոքի կամ դիմումի հանձնումը չի կարող դիտարկվել որպես քրեական գործ հարուցելու մասին խնդրանք, ինչպես նաև փաստացի հան-

¹ См. и Мотовиловер Я.О., Основания предпосылки советского уголовного процесса // Правоведение, 1974, № 2, էջ 86, 88-89:

գամանքների շարադրմամբ բացատրությունը՝ տրված պաշտոնատար անձի պահանջով, կամ նմանատիպ ցուցմունքներ»¹:

Վերոշարադրյալը թույլ է տալիս հանգել հետևության առ այն, որ օրենսդրի կողմից պաշտպանության օբյեկտ պետք է լինի տուժողի այն իրավունքը, որ նրա շահերին հակառակ մասնավոր մեղադրանքի կարգով քրեական գործ չհարուցվի: Տուժողի կողմից այդ իրավունքի կենսագործման պայմաններն են՝

- առաջին՝ այդ իրավունքի առկայության մասին նրա տեղեկացվածությունը.

- երկրորդ՝ տվյալ իրավունքի բովանդակության և կենսագործման հետևանքների գիտակցումը, որից հետևում է, որ պաշտոնատար անձը, որն ընդունում է հանցագործության մասին դիմումը, պարտավոր է ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձին պարզաբանել հանցագործության մասին դիմում չտալու նրա իրավունքը, որը հետապնդվում է մասնավոր մեղադրանքի կարգով, ինչպես նաև այդպիսի դիմում հանձնելու հետևանքները: Այդ հանգամանքների վրա ուշադրություն է դարձնում նաև Բ. Ս. Դիկարևը²:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 183-րդ հոդվածի 1-ին մասն ամրագրում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի հատուկ մասով նախատեսված այն հանցագործությունների ցանկը, որոնց ենթադրյալ կատարման փաստի առթիվ չի կարող հարուցվել քրեական գործ, իսկ հարուցված քրեական գործը ենթակա է կարճման, եթե բացակայում է ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձի բողոքը:

Քրեադատավարական օրենսդրությունը, հանրային նվազ վտանգավորության հանգամանքով պայմանավորված, առանձնացնում և հստակ սահմանում է մասնավոր հետապնդման գործերի շրջանակը, որոնց համար նախատեսում է քննության առանձնահատուկ դատավարական կարգ: Մասնավոր հետապնդման գործերը կարող են հարուցվել բացառապես տուժողի բողոքի հի-

¹ Տե՛ս **Газетдинов И.Н.**, О законодательной регламентации поводов и основания для возбуждения уголовного дела // Российский следователь, 2007, № 20, էջ 8;

² Տե՛ս **Дикарев И.С. и др.**, Сущность и актуальные проблемы стадии возбуждения уголовного дела, М., 2012, էջ 293:

ման վրա և ենթադրյալ հանցանք կատարած անձի հետ նրա հաշտվելու դեպքում ենթակա են կարճման: Մինևույն ժամանակ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետը սահմանում է քրեական գործի հարուցումը բացառող և արդեն իսկ հարուցված քրեական գործի վարույթը կարճելու և քրեական հետապնդումը դադարեցնելու անվերապահ հիմք, այն է՝ օրենքով նախատեսված դեպքերում դիմողի (տուժողի) բողոքը բացակայությունը:

Հիշյալ հարցին բազմիցս անդրադարձել է ՀՀ Վճռաբեկ դատարանն իր որոշումներում: Այսպես՝ Ա. Աբրահամյանի վերաբերյալ որոշմամբ իրավական դիրքորոշում է ձևավորել առ այն, որ «...մասնավոր մեղադրանքով գործ հարուցելու և դրանով քրեական հետապնդում իրականացնելու հնարավորությունը լիովին կախված է դիմողի՝ հանցավորին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու միջոցով իր իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության համար քրեական հետապնդման մարմինն դիմելու ցանկությունից և կամարտահայտությունից» (տե՛ս Արմեն Զախարի Աբրահամյանի վերաբերյալ ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի՝ 2006 թվականի դեկտեմբերի 26-ի թիվ ՎԲ-73/08 որոշումը):

Անձի կամահայտնության հիման վրա, այն է՝ մասնավոր մեղադրանքով քրեական գործ հարուցելու հարցի վերաբերյալ իրավական դիրքորոշում է հայտնել նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը Յանկովիչն ընդդեմ Խորվաթիայի գործով (տե՛ս Jankovic v. Croatia, 2009 թվականի մարտի 5-ի գանգատ թիվ 38478/05) վճռում: Նշված վճռում Եվրոպական դատարանն արձանագրել է. «...Խորվաթիայի քրեական իրավունքում այն քրեական հանցագործությունները, որոնք պետք է քննվեն Պետական մեղադրողի գրասենյակի կողմից կա՛մ սեփական նախաձեռնությամբ, կա՛մ մասնավոր հայտարարության հիման վրա, տարբերակվում են այն հանցագործություններից, որոնք պետք է քննվեն մասնավոր մեղադրանքի շրջանակներում» (տե՛ս Յանկովիչի վճռի 48-րդ կետը):

Պայմանավորված մասնավոր մեղադրանքի գործերով քննության առանաձևահատկություններով թե՛ տեսության մեջ և թե՛ իրավակիրառ պրակտիկայում առաջացել են մի շարք խնդիրներ, որոնք պահանջում են արդյունավետ լուծումներ՝ հավասար

րակշռելով մի կողմից տուժողի, իսկ մյուս կողմից ենթադրյալ հանցանք կատարած անձի շահերը:

Մատնանշված խնդիրներից անհրաժեշտ ենք համարում անդրադառնալ այն հարցին, թե արդյոք դիմողի (տուժողի) բողոքի բացակայության հիմքով քրեական գործի հարուցումը մերժելիս կամ քրեական հետապնդումը չիրականացնելիս անհրաժեշտ է պարզել ենթադրյալ հանցանք կատարած անձի դիրքորոշումը, թե՞ ոչ:

Իրավամբ կարելի է հիշատակել Ռ. Մ. Եվլոևի խոսքերը, որ «չի կարելի տարվել հանցանք գործելու մեջ կասկածվող և մեղադրվող անձանց իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանությամբ, ինչպես ներկայումս, ի վնաս հանցագործություններից տուժած անձանց իրավունքների ու օրինական շահերի»¹: Միևնույն ժամանակ անհրաժեշտ է ընդգծել, որ յուրաքանչյուր անձ, անկախ իր դատավարական կարգավիճակից, պետք է ունենա իր իրավունքներն ու օրինական շահերը պաշտպանելու օբյեկտիվ հնարավորություն, որի ապահովման անհրաժեշտությունն առկա է մասնավոր մեղադրանքի գործերով վերոնշյալ հարցի առաջացման դեպքերում:

Խնդրո առարկա հարցն ուղղակիորեն առնչվում է այնպիսի հիմնարար սկզբունքների, ինչպիսիք են արդար դատաքննության իրավունքը, անմեղության կանխավարկածը, որոնց լույսի ներքո է հնարավոր միայն եզրահանգումներ կատարել, թե ի վերջո վարույթն իրականացնող մարմինը ունի՞ պարտականություն՝ պարզելու ենթադրյալ հանցանք կատարած անձի դիրքորոշումը, թե՞ ոչ:

«Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է, որ յուրաքանչյուր ոք, ով մեղադրվում է քրեական հանցագործության մեջ, համարվում է անմեղ, քանի դեռ նրա մեղավորությունն ապացուցված չէ օրենքին համապատասխան: Միևնույն ժամանակ ՀՀ Սահմանադրության 66-րդ հոդվածով նախատեսված է, որ հանցագործության համար մեղադրվողը համարվում է անմեղ, քանի դեռ նրա մեղքն ապացուցված չէ օրենքով սահմանված կարգով՝ դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ

¹ См. у **Евлоев Р.М.**, Процессуальные гарантии защиты прав и законных интересов лиц, потерпевших от преступлений (стадия предварительного расследования). Дисс. канд. юрид. наук, СПб., 2005, էջ 17:

մտած դատավճռով: Հիշյալ իրավակարգավորումներն իրենց ձևակերպումն են ստացել նաև ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 1-ին մասում:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը Բարբերան, Մեսեգեն և Ջաբարդոն ընդդեմ Իսպանիայի գործով (Barbera, Messegue and Jabardo v. Spain 10590/83, կետ 77) 1988 թ. դեկտեմբերի 6-ի 10590/83 վճռում անմեղության կանխավարկածին հաղորդել է հետևյալ բովանդակությունը. «...անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը պահանջում է, ի թիվս այլոց, որ իրենց պարտականությունները կատարելիս դատարանի անդամները չպետք է ունենան կանխակալ կարծիք առ այն, որ մեղադրյալը կատարել է մեղագրվող արարքը, ապացուցման պարտականությունը պետք է կրի մեղադրանքի կողմը, և ցանկացած կասկած պետք է մեկնաբանվի հօգուտ մեղադրյալի»:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը, Վիրաբյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով կրկնելով անմեղության կանխավարկածի սկզբունքի վերաբերյալ նախկինում ձևավորված իրավական մոտեցումները, շեշտել է, որ «...6-րդ հոդվածի 2-րդ կետով սահմանված անմեղության կանխավարկածը արդար քրեական դատավարության այն բաղադրիչներից մեկն է, որը պահանջվում է 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով: Այն կլիստվի, եթե քրեական իրավախախտման մեջ մեղադրվող անձի վերաբերյալ պետական պաշտոնյայի ցուցմունքում կարծիք արտահայտվի այն մասին, որ նա մեղավոր է, նախքան դա ապացուցված կլինի օրենքի համաձայն (...):

Բացի դրանից, հայտարարությունն այն մասին, որ անձին պարզապես կասկածում են հանցագործություն կատարելու մեջ պետք է հստակորեն տարբերակվի այն բացահայտ արված հայտարարությունից, որ անհատը, թեպետ դեռ չի կայացվել վերջնական մեղադրական եզրակացություն, կատարել է տվյալ հանցագործությունը (...): Վերջինով խախտվում է անմեղության կանխավարկածի դրույթը» (տե՛ս Վիրաբյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով Եվրոպական դատարանի՝ 2012 թվականի հոկտեմբերի 2-ի վճիռը, գանգատ թիվ 40094/05-րդ, կետեր 185-186):

Սույն իրավահարաբերությունները կարգավորող քրեադատավարական նորմերի վերլուծությունից կարելի է եզրահանգել,

որ դրանք չեն պարտավորեցնում վարույթն իրականացնող մարմինն քրեական գործի հարուցումը մերժելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշում կայացնելիս հաշվի առնել ենթադրյալ հանցանք կատարած անձի կարծիքը, այդ թվում՝ ստանալ նրա համաձայնությունը ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի հիմքով նրա նկատմամբ վարույթ չհարուցելու կամ հարուցված վարույթը կարճելու կապակցությամբ: ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 6-րդ մասը քրեական հետապնդման դադարեցում չի թույլատրում միայն վաղեմության ժամկետներն անցնելու և համաներման ակտ ընդունվելու հիմքով, եթե դրա դեմ առարկում է մեղադրյալը: Այս դեպքում գործի վարույթը շարունակվում է սովորական կարգով:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետով նախատեսված քրեական գործի հարուցումը մերժելու, ինչպես նաև հարուցված քրեական գործով վարույթը կարճելու և քրեական հետապնդումը դադարեցնելու հիմքն ինքնին ենթադրում է, որ մեղսագրվող արարքի կատարումն անվիճելի փաստ է: Այս հիմքով քրեական գործի հարուցումը մերժելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու համար ընդամենը պետք է, որ վարույթն իրականացնող մարմինը քննությամբ ձեռք բերված (փաստական) տվյալների հիման վրա հաստատված համարի, որ անձը ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 183-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված որևէ արարք է կատարել, և միննույն ժամանակ բացակայում է դիմողի (տուժողի) բողոքը:

Գտնում ենք, որ նման իրավակարգավորումը թույլ չի տալիս անձին դատական պաշտպանության իրավունքի ուժով վիճարկել իրեն քրեական պատասխանատվության կանչելու փաստը, իր դեմ առաջադրված կասկածների, մեղադրանքի օրինականությունն ու հիմնավորվածությունը, չի նախատեսում անձի իրավունքների վերականգնման կարգ այն պայմաններում, երբ նրա մեղքը դեռ ապացուցված չէ:

Հետևաբար ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի հիմքով քրեական գործի հարուցումը մերժելիս կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելիս ենթադրյալ հանցանք կատարած անձի կարծիքը հաշվի առնելու, այդ

թվում՝ նրա համաձայնությունը ստանալու օրենսդրական պահանջի բացակայությունը անմեղության կանխավարկածի սկզբունքի և արդար դատաքննության իրավունքի խախտում է: Այլ կերպ ասած՝ ՀՀ քրեադատավարական օրենսդրության նման կարգավորման պայմաններում չի ապահովվում անձի իրավունքը՝ դատական կարգով վիճարկելու այն դատավարական փաստաթղթի օրինականությունն ու հիմնավորվածությունը, որում, փաստորեն, քննարկվում է ենթադրյալ հանցանքի մեջ իր մեղավորության հարցը:

Հիշյալ հարցին ՀՀ Վճռաբեկ դատարանն անդրադարձել է ՇԴ/0012/11/13 գործով 2014 թվականի մարտի 28-ի որոշմամբ՝ ձևավորելով այն մոտեցումը, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետով նախատեսված հիմքով քրեական գործի հարուցումը մերժելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և գործի վարույթը կարճելու հարցը լուծելիս վարույթն իրականացնող մարմինը պարտավոր է հաշվի առնել ենթադրյալ հանցանք կատարած անձի դիրքորոշումը: Այն դեպքում, երբ մասնավոր հետապնդման գործերով անձն առարկում է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի հիմքով վարույթը դադարեցնելու կամ քրեական վարույթ չսկսելու դեմ՝ անկախ դիմողի (տուժողի) բողոքի բացակայության հանգամանքից, գործի վարույթը պետք է շարունակվի սովորական կարգով՝ հնարավորություն տալով ենթադրյալ հանցանք կատարած անձին արդարության բոլոր պահանջների պահպանմամբ անկախ և անկողմնակալ դատարանի առջև ապացուցելու իր անմեղությունը:

Գտնում ենք, որ գործող իրավակարգավորումները, ինչպես նաև ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի ձևավորած իրավական դիրքորոշումներն անհարկի ծանրաբեռնում են իրավապահ մարմիններին, հանգեցնում քրեաիրավական ռեսուրսների անհարկի վատման, քանի որ վարույթն իրականացնող մարմնի վրա դնում են լրացուցիչ պարտականություն՝ պարզելու ենթադրյալ հանցանք կատարած անձի դիրքորոշումը: Դեռ ավելին՝ ստեղծվում է պարադոքսալ իրավիճակ, երբ քրեական գործ կարող է հարուցվել բացառապես տուժողի բողոքի առկայության պայմաններում, սակայն իրավակիրառ պրակտիկայում կարող են հանդիպել դեպքեր, երբ մասնա-

վոր մեղադրանքի կարգով կարող է հարուցվել քրեական գործ նաև դիմողի բողոքի բացակայության պայմաններում, երբ ենթադրյալ հանցանք կատարած անձը առարկում է դրա դեմ:

Անհրաժեշտ ենք համարում ընդգծել, որ ստեղծված իրավիճակը որևէ կերպ չի բխում օրենսդրի տրամաբանությունից և պայմանավորված չէ մասնավոր մեղադրանքի գործերով քննության կարգին ներկայացվող առանձնահատկություններով: Դեռ ավելին՝ այն գաղափարը, որը դրվել է մասնավոր մեղադրանքի գործերով քննության կարգի մեջ, այն է՝ հնարավորինս բեռնաթափել իրավապահ մարմիններին այն գործերը քննելուց, որոնցով ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձը չի բողոքում, չի կենսագործվում:

Չիշյալ խնդրի լուծման համար առաջակում ենք առավել արդյունավետ լուծումներ, որոնք բխում են օրենսդրի տրամաբանությունից և որևէ կերպ չեն խախտում դատավարության հնարավոր մասնակիցների իրավունքներն ու օրինական շահերը: Այսպես, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն, քրեական հետապնդումը ենթակա է դադարեցման, իսկ գործի վարույթը՝ կարճման կատարված հանցագործությանը կասկածյալի կամ մեղադրյալի մասնակցությունն ապացուցված չլինելու հետևանքով, եթե սպառված են նոր ապացույցներ ձեռք բերելու բոլոր հնարավորությունները:

ՀՀ Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2010 թվականի մարտի 30-ի թիվ ՄԴՌ-871 որոշմամբ արձանագրել է, որ անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը պահանջում է հանցագործության կատարման մեջ մեղադրվողին համարել անմեղ այնքան ժամանակ, քանի դեռ նրա մեղավորությունը չի ապացուցվել օրենքով սահմանված կարգով՝ դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով: Այս սկզբունքի էությունն անձի մեղքը բացառապես դատական կարգով հաստատելու երաշխավորումն է, այսինքն՝ այս սկզբունքի ուժով անձի մեղքը կարող է հաստատվել բացառապես քրեական դատավարության արդյունքում և միայն դատական ակտով:

Ելնելով անմեղության կանխավարկածի սկզբունքի իրավաբանական բովանդակությունից՝ սահմանադրական դատարանը գտել է, որ անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը, նպատակ

ունենալով պաշտպանել անձին հանիրավի մեղադրանքից, միաժամանակ չի կարող բացառել իրավասու մարմնի կողմից նրան քրեական հանցագործության մեջ կասկածելու հանգամանքը մինչև այն պահը, երբ այդ կասկածներն այդ մարմնի իրավաչափ գործողությունների արդյունքում հնարավոր չի եղել հիմնավորել:

ՀՀ Սահմանադրական դատարանը, հաշվի առնելով նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի իրավական դիրքորոշումները (տե՛ս, օրինակ, *Vassilios Stavropoulos v. Greece*, 35522/04, 27.09.2007), արձանագրել է, որ որևէ որակական տարբերություն չպետք է դրվի ապացույցների բացակայության և անձի անմեղությունը կասկածի տակ չդնող արդարացման դատավճռի հիմքով քրեական գործի ավարտման միջև:

Գտնում ենք, որ մասնավոր մեղադրանքի գործերով տուժողի բողոքի բացակայության դեպքում որևէ դատավարական որոշում չպետք է կայացվի, իսկ քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված ժամկետները պետք է հոսեն բացառապես դիմողի բողոքի ներկայացման պահից: Հիշյալ մոտեցումը պայմանավորված է նաև հետևյալ հանգամանքներով.

1. Դիմողի բողոքի բացակայության հիմքով քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին որոշման առկայության դեպքում հետագայում՝ քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետների շրջանակներում, դիմողի դիրքորոշման փոփոխության դեպքում անձը կխուսափի քրեական պատասխանատվությունից, և հնարավոր չի լինի քրեական վարույթ նախաձեռնել, քանի որ առկա կլինի չվերացված քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին որոշում:

2. Մինչև ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձի դիրքորոշումը պարզելը վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից ցանկացած քննչական և/կամ դատավարական գործողության կատարումը օբյեկտիվորեն անհեռանկարային է և վտանգում է հանցավորության դեմ պայքարի քրեաիրավական միջոցները, քանի որ բողոքի բացակայության յուրաքանչյուր դեպքում դրանց կատարումը բովանդակագրվում է:

3. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված նյութերի նախապատրաստման փուլի սկիզբը կհամարվի ոչ թե ենթադրյալ հանցագործության մասին իրավապահ մարմինների

կողմից տեղեկատվության ստացման, այլ ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձի կողմից բողոքի ներկայացման պահը, որից հետո միայն վարույթն իրականացնող մարմինը հանցագործության բացահայտման ուղղությամբ կձեռնարկի համապատասխան միջոցներ:

4. Փակուղային իրավիճակ չի առաջանա այն ժամանակ, երբ մասնավոր մեղադրանքի կարգով քննության ենթակա գործերով վարույթն իրականացնող մարմինը հնարավորություն չունենա հայտնաբերելու ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձին և պարզելու նրա դիրքորոշումը, քանի որ գործող իրավակարգավորումների պայմաններում բացակայում է հիշյալ հարցի որևէ իրավական լուծում՝ չգրկելով նաև ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձին հետագայում պահանջելուց, որ հանցանք կատարած անձը ենթարկվի քրեական պատասխանատվության:

Ասվածը հիմնավորվում է նրանով, որ այն դեպքում, երբ վարույթն իրականացնող մարմինը, չպարզելով ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձի դիրքորոշումը, հարուցի քրեական գործ, ուղղակիորեն կխախտի ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետը, այն է՝ մասնավոր մեղադրանքի գործերով դիմողի բողոքի բացակայությունը բացառում է քրեական գործով վարույթը: Ինչ վերաբերում է քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին որոշման կայացմանը, ապա այս լուծումը ևս հակասում է քրեադատավարական կարգավորումներին և ստեղծում չարդարացված իրավիճակ՝ մասնավորապես հետագայում դիմողի բողոքի առկայության դեպքում գրկելով քրեական վարույթ նախաձեռնելու հնարավորությունից՝ հաշվի առնելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածով ամրագրված կրկին դատվելու անթույլատրելիության սկզբունքը: Հիշյալ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին որոշումը կարող է չեղարկվել հսկող դատախազի կողմից որոշման պատճենը ստանալու պահից 7-օրյա ժամկետում:

Հիշյալ հարցի կապակցությամբ իրավական դիրքորոշում է արտահայտել նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը Ռադչիկովն ընդդեմ Ռուսաստանի գործը քննելիս, որը, վերահաստատելով իրավական որոշակիության սկզբունքի կարևո-

րությունը, նշել է, որ քրեական գործերի վերանայման առանձնահատուկ համատեքստում իրավական որոշակիության սկզբունքի պահանջը բացարձակ չէ, և այս սկզբունքից շեղվող ցանկացած որոշում պետք է գնահատվի 7-րդ արձանագրության 4-րդ հոդվածի 2-րդ կետի լույսի ներքո, որն ուղղակիորեն թույլատրում է պետությանը նոր փաստերի կամ նախորդ վարույթում տեղ գտած՝ գործի ելքի վրա ազդող հիմնարար թերության հիմքով նորոգել գործի վարույթը (տե՛ս Radchikov v. Russia գործով 2007 թվականի մայիսի 24-ի վճռի 42-րդ կետը):

Մեջբերված իրավակարգավորումների և դիրքորոշումների վերլուծությունից հետևում է, որ իրավական որոշակիության (*res judicata*) և կրկին դատվելու անթույլատրելիության (*non bis in idem*) սկզբունքները մարդու իրավունքները երաշխավորող հիմնարար դրույթներ են: Միևնույն ժամանակ հիշյալ սկզբունքը կարող է հաղթահարվել միայն այնպիսի բացառիկ դեպքերում, երբ ի հայտ են եկել նոր կամ նոր բացահայտված փաստեր, կամ նախորդ քննության ժամանակ տեղ են գտել էական թերություններ, որոնք կարող էին ազդել դրա արդյունքի վրա (Կոնվենցիային կից թիվ 7 արձանագրության 4-րդ հոդվածի 2-րդ կետ): Ակնհայտ է, որ սույն դեպքում որևէ կերպ չենք կարող արձանագրել, որ հետագայում տուժողի՝ բողոք ներկայացնելը որևէ կերպ չի կարող համարվել նոր կամ նոր բացահայտված փաստ կամ էական թերություն, ուստի քրեական գործով վարույթը վերանայելու հիմք չի կարող դիտվել:

Դեռ ավելին՝ հիշյալ իրավակարգավորումն էականորեն կնպաստի քրեաիրավական ռեսուրսների խնայմանը, քանի որ.

1. անհարկի պարտականություն չի դրվի վարույթն իրականացնող մարմնի վրա՝ պարզելու ենթադրյալ հանցանք կատարած անձի դիրքորոշումը այն դեպքում, երբ ի սկզբանե քրեական վարույթ նախաձեռնելու հիմքեր առկա չեն,

2. անհարկի պարտականություն չի դրվի ենթադրյալ հանցանք կատարած անձի վրա՝ տուժողի բողոքի բացակայության պայմաններում ապացուցելու իր անմեղությունը, այն դեպքում, երբ չապացուցված մեղավորությունը հավասարեցված է ապացուցված անմեղության,

3. կզրկի ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձանց քրեաիրավական միջոցները վատնելուց այն դեպքում, երբ որևէ մտադրություն չունեն, որ ենթադրյալ հանցանք կատարած անձը ենթարկվի քրեական պատասխանատվության, սակայն հանցագործության մասին հաղորդում են ներկայացնում իրավապահ մարմիններին:

Հիշյալ հարցի կապակցությամբ առավել ընդունելի ենք համարում ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագծի իրավակարգավորումները, որով արմատապես փոփոխվել է մասնավոր մեղադրանքի գործերով քրեական վարույթ նախաձեռնելու դատավարական կարգը՝ ամբողջությամբ բացառելով դրանցով նախաքննության իրականացման հնարավորությունը, դեռ ավելին՝ այն նման իրավասությամբ օժտել է ուղղակիորեն ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձին: Առաջարկվող իրավակարգավորումներն առավել նման են ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով պատճառված վնասի հատուցման պահանջ ներկայացնելու դատավարական կարգին:

Մասնավորապես նախագծի 440-րդ հոդվածով սահմանվում է քրեական հայցի հասկացությունը, որի միջոցով ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձը կարող է հասնել իր խախտված իրավունքների և օրինական շահերի վերականգնման: Քրեական հայցը պետք է բովանդակի ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձի անունը, ազգանունը և բնակության կամ հաշվառման վայրը, այն անձի անունը, ազգանունը և բնակության կամ հաշվառման վայրը, որի դեմ ներկայացվել է քրեական հայցը, մեղադրանքի բովանդակությունը, այդ թվում՝ քրեական օրենսգրքի համապատասխան հոդվածը կամ հոդվածի մասը, այն անձանց անունները, ազգանուններն ու բնակության կամ հաշվառման վայրերը, որոնք պետք է կանչվեն դատական նիստին, մեղադրանքը հիմնավորող նյութերը:

Գտնում ենք, որ առաջարկվող կարգավորումների պայմաններում գործերի քննությունը առավել արդյունավետ կլինի, քանի որ ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձն ինքը պարտականություն կկրի պահանջելու, որ իր խախտված իրավունքները վերականգնվեն, հակառակ դեպքում որևէ քրեական իրավահարաբերություն չի ծագի, դեռ ավելին, ձևական պահանջներից ելնելով,

ինչպես անհարկի չի սահմանափակվի ենթադրյալ հանցանք կատարած անձի անմեղության կանխավարկածը, այնպես էլ չեն ծանրաբեռնվի իրավապահ մարմինները:

Ավելին՝ իրավակիրառ պրակտիկայում խնդիրներ չեն առաջացնի այն իրավիճակները, թե արդյոք պե՞տք է քրեական գործով քննություն կատարվի, երբ ենթադրյալ հանցանք կատարած անձը հայտնի չէ, սակայն առկա է ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձի բողոքը:

Շարունակելով մասնավոր մեղադրանքի կարգով քրեական գործերի հարուցման խնդիրների ուսումնասիրությունը՝ անհրաժեշտ ենք համարում ընդգծել, որ քրեական դատավարությունում դիսպոզիտիվության իրականացման անհրաժեշտ պայման է, ինչպես վերը նշվել է, քրեական գործով դատավարության մասնակիցների՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով իրենց տրված իրավունքները սեփական հայեցողությամբ տնօրինելու հնարավորությունը: Սակայն տուժողը կարող է իր վրա զգալ հակաօրինական ճնշում շահագրգիռ անձանց կողմից, որի հետևանքով նա չի կարող ազատ կերպով արտահայտել իր կամքը և դիմել իրավապահ մարմիններին՝ քրեական գործ հարուցելու մասին դիմումով: Տուժողը նույնպես կարող է հնարավորություն չունենալ կենսագործելու իր իրավունքները անօգնական կամ հանցավորից կախյալ վիճակում հայտնվելու պատճառով:

Նման իրավիճակներում տեղին է խոսել կամքի ազատ արտահայտման սահմանափակված լինելու մասին, որն արտահայտվում է սուբյեկտի՝ որոշում ընդունելու հնարավորության բացակայության ու իր օրինական շահերին համապատասխան գործելու մեջ և հանդես է գալիս որպես խոչընդոտ տուժողի՝ որպես քրեական դատավարության մասնակցի դիսպոզիտիվության իրավունքի կենսագործման համար:

Կամքի բացակայության դեպքում մասնավոր մեղադրանքի գործերով քրեական գործ հարուցելու կարգի դիսպոզիտիվ կառուցումը չի կարող ապահովել անձի իրավունքների և օրինական շահերի լիարժեք պաշտպանություն, այդ իսկ պատճառով օրենսդիրը նրա՝ որպես քրեական դատավարության մասնակցի շահերի պաշտպանությունը հանձնարարում է պաշտոնատար անձանց ի դեմս քրեական հետապնդման մարմինների: Դրա վրա ուշադրութ-

յուն են դարձնում Ի. Մ. Դիկարևը¹ և Ա. Մ. Լարինը: Վերջինս մասնավորապես նշում է, որ քրեական գործ հարուցելու ինստիտուտի նպատակը քրեական դատավարության օրինականության և մարդասիրության սկզբունքների կենսագործումն է, որը պայմանավորում է այն անձանց շահերում հանրային շահի հետևողական իրականացման անհրաժեշտությունը, որոնք չեն կարող ինքնուրույն պաշտպանել իրենց իրավունքները և այդ իսկ պատճառով կարիք ունեն հատուկ աջակցության ու պաշտպանության² անօգնական կամ հանցավորից կախյալ վիճակում գտնվելու կամ այլ պատճառներով պայմանավորված (ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 183-րդ հոդվածի 4-րդ կետ):

Գտնում ենք, որ տուժողի՝ անօգնական կամ հանցավորից կախյալ վիճակում գտնվելու կամ այլ պատճառներով սեփական իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության անհնարի-նության դեպքերին պետք է դասել այնպիսիները, երբ տուժողը ծեր է, հիվանդ է (հաշմանդամ է, հոգեկան հիվանդ է կամ տառապում է այլ ծանր հիվանդությամբ), վախենում է հանցավորի սպառնալիքներից, նյութական կամ այլ կախյալ վիճակում է, անչափահաս է կամ մանկահասակ և այլն:

Գտնում ենք, որ տուժող անձի՝ անօգնական վիճակում գտնվել պետք է դիտարկել այն դեպքերը, երբ նա, ֆիզիկական կամ հոգեկան վիճակից ելնելով (թուլամտություն կամ այլ հոգեկան խանգարում, ֆիզիկական թերություններ, այլ հիվանդագին կամ անգիտակից վիճակ, մանկահասակության կամ ծերության տարիք և այլն), չի կարող հասկանալ իր հետ կատարվող գործողությունների բնույթն ու նշանակությունը, ինչպես նաև իր խախտված իրավունքների և օրինական շահերի վերականգնման ուղիները:

Կախյալ վիճակը առաջացնում են, որպես կանոն, տուժողի և այն անձի միջև հարաբերությունները, որը ենթադրաբար կատարել է հանցագործությունը, և որը հնարավորություն է ունեցել ազդելու տուժողի վիճակի վրա: Դա կարող է տեղի ունենալ, օրինակ,

¹ Տե՛ս **Дикарев И.С. и др.**, նշված աշխատությունը, էջ 298; **Дикарев И.С.**, Принцип диспозитивности в уголовном процессе России // Журнал российского права, 2008, № 6, էջ 78:

² Տե՛ս **Ларин А.М.**, Структура института возбуждения уголовного дела // Советское государство и право, 1978, № 5, էջ 78:

երբ հանցագործություն կատարած անձը կա՛մ տուժողի գործատուն է, կա՛մ տիրապետում է տուժողին վարկաբեկող տեղեկատվությանը և սպառնում է դրա տարածմամբ և այլն:

Անհրաժեշտ ենք համարում ընդգծել նաև, որ հիշյալ հարցի կապակցությամբ արդյունավետ իրավակարգավորումներ են նախատեսված ինչպես գործող քրեական դատավարության օրենսգրքով, այնպես էլ Նախագծով: Այսպես՝ դրանք մասնավոր մեղադրանքի կարգով քննվող գործերի դեպքում ամբողջությամբ չեն մեկուսացրել դատախազին այս գործընթացից՝ հնարավորություն ընձեռելով ինքնուրույն հարուցելու քրեական գործ, եթե անձն իր անօգնական վիճակի կամ ենթադրյալ վնաս պատճառողից կախվածության մեջ լինելու փաստի ուժով չի կարող պաշտպանել իր իրավաչափ շահերը:

Իրավակիրառ պրակտիկայում և տեսության մեջ հաճախ վեճերի տեղիք է տալիս նաև այն հարցը, թե արդյոք դիմողի բողոքի առկայությամբ քրեական գործ հարուցվելուց հետո անձը կարո՞ղ է փոխել իր դիրքորոշումը և հայտարարել, որ այլևս չի ցանկանում, որ ենթադրյալ հանցանք կատարած անձը ենթարկվի քրեական պատասխանատվության, և արդյոք վարույթն իրականացնող մարմինը պարտավո՞ր է դադարեցնել քրեական հետապնդումը և կարճել քրեական գործի վարույթը:

Գործող իրավակարգավորումների պայմաններում օրենսդիրը ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձին իրավունք է վերապահում մասնավոր մեղադրանքի գործերով իր դիրքորոշումը արտահայտելու քրեական գործի հարուցման փուլում՝ մինչև դատավարական որոշման կայացումը: Ստացվում է, որ քրեական գործի հարուցումից հետո օբյեկտիվորեն քրեական գործի վարույթը չի կարող կարճվել տուժողի դիրքորոշման փոփոխության հետևանքով, հակառակ դեպքում կստեղծվեր մի իրավիճակ, երբ օրենսդիրն ուղղակիորեն հնարավորություն է ընձեռում տուժողին, օգտվելով իր իրավունքից, անհարկի վատնելու ծախսված քրեաիրավական միջոցները: Քրեական գործի հարուցումից հետո տուժողի դիրքորոշման փոփոխության հետևանքով քննարկման առարկա կարող է դառնալ կասկածյալի կամ մեղադրյալի հետ հաշտվելու միջոցով քրեական գործի վարույթը կարճելու հարցը:

Համեմատական վերլուծության ենթարկելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ (սույն օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում բացակայում է դիմողի բողոքը) և 5-րդ (սույն օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում տուժողը հաշտվել է կասկածյալի կամ մեղադրյալի հետ) կետերի բովանդակությունը՝ կարող ենք եզրահանգել, որ, չնայած նրան, որ դրանք ունեն էական տարբերություններ, ունեն նաև մի շարք ընդհանրություններ, մասնավորապես՝ այն, որ երկու դեպքում էլ քրեական գործի վարույթի հետագա ընթացքը պայմանավորվում է ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձի կամահայտնությամբ:

Չնայած դրան՝ որոշ դեպքերում քրեական հետապնդման հարուցման հարցի լուծման ժամանակ տուժողի դիրքորոշումը պարզելը դառնում է ձևական, քանի որ մի կողմից բախվում է հանրային շահին, որը ներառում է անսահմանափակ շրջանակի անձանց շահերը և պահանջում է մեղավորի նկատմամբ համապատասխան քրեաիրավական միջոցների ձեռնարկում, իսկ մյուս կողմից՝ մեղավորի պաշտպանության իրավունքին, քանի որ քրեական գործի հարուցումը մերժվում է չարդարացնող հիմքով, որի դեպքում պարտադիր պետք է պարզել մեղավորի դիրքորոշումը:

Գտնում ենք, որ սույն հարցի շուրջ առավել ընդունելի և առավել արդյունավետ լուծումներ է առաջարկում ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագիծը, որը տուժողին մասնավոր մեղադրանքի գործերով դիտարկում է որպես մեղադրողի: Մասնավորապես՝ Նախագծի 52-րդ հոդվածի համաձայն՝ մասնավոր մեղադրանքի կարգով իրականացվող վարույթում անձը ճանաչվում է տուժող, եթե նրա ներկայացրած քրեական հայցի հիման վրա բավարար հիմքեր կան ենթադրելու, որ նրան վնաս է պատճառվել կամ կարող էր պատճառվել ենթադրյալ հանցագործության ավարտման դեպքում: Մինևս սույն ժամանակ Նախագիծն ուղղակիորեն արձանագրում է, որ անձը տուժող է ճանաչվում քրեական վարույթ սկսելու մասին դատարանի որոշմամբ, դեռ ավելին՝ սահմանելով, որ մասնավոր մեղադրանքի գործերով քրեական հայց կարող է ներկայացվել միայն ավարտված հանցագործություններից տուժած անձանց կողմից: Այլ կերպ ասած՝ առաջարկվող քրեադատավարական կարգավորումներից կարելի է եզրա-

հանգել, որ հիշյալ հանցագործությունների փորձը և նախապատրաստությունը որևէ քրեադատավարական իրավահարաբերության ծագման հիմք չեն կարող դառնալ:

Ի վերջո կարող ենք եզրահանգել, որ գործող քրեադատավարական կազավորումների պայմաններում մասնավոր մեղադրանքի գործերով քրեական վարույթ նախաձեռնելու հարցի լուծման ժամանակ առաջանում են մի շարք խնդիրներ, որոնք փակուղային իրավիճակներ են ստեղծում վարույթն իրականացնող մարմնի համար՝ հանգեցնելով հանցավորության դեմ պայքարի միջոցների անարդյունավետ օգտագործման: Առաջարկվող լուծումները, պայմանավորված ենթադրյալ հանցանք կատարած անձի անմեղության կանխավարկածով և միևնույն ժամանակ հաշվի առնելով ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձի իրավունքների ու օրինական շահերի պաշտպանությունը, բխում են մասնավոր մեղադրանքի գործերով քննության առանձնահատկություններից: Միևնույն ժամանակ առաջարկվող լուծումները կնպաստեն առավել արդյունավետ քննության կազմակերպմանը՝ յուրաքանչյուր դեպքում վարույթի նախաձեռնումը պայմանավորելով ենթադրյալ հանցագործությունից տուժած անձի կամահայտնությամբ:

Ինչ վերաբերում է ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագծով առաջարկվող մոտեցմանը, այն է՝ մասնավոր մեղադրանքի գործերով մինչդատական վարույթի չիրականացմանը, ապա գտնում ենք, որ այն ամբողջությամբ համապատասխանում է խնդրո առարկա հարցի բովանդակությանը և էականորեն կնպաստի քրեական հետապնդման մարմինների ծանրաբեռնվածության թեթևացմանն ու հանրային մեղադրանքի կարգով քննվող քրեական գործերի քննության որակի բարձրացմանը:

ПРОБЛЕМЫ ИНИЦИАТИВЫ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА ПО ДЕЛАМ ЧАСТНОГО ОБВИНЕНИЯ

Тигран Казарян

*Аспирант кафедры уголовного процесса
и криминалистики ЕГУ*

Одним из стержневых принципов политики предотвращения преступности является то, что каждое лицо, совершившее преступление, неминуемо должно быть привлечено к уголовной ответственности. Однако уголовная юриспруденция предусмотрела также ряд способов освобождения от уголовной ответственности и наказания по неоправдывающим (нереабилитирующим) основаниям, которые, по сути, являются отклонениями от принципа неотвратимости уголовно-правового воздействия.

Стержневое место в ряде неоправдывающих оснований освобождения от уголовной ответственности и наказания, занимают уголовные дела частного обвинения, которые составляют существенную часть в массе уголовных дел.

В контексте рассматриваемых проблем инициативы уголовного процесса важное значение имеет изучение особенностей как по уголовным делам публичного, так и частного обвинения, и выявление соответствующих эффективных решений, непосредственно связанных с принципом неотвратимости уголовно-правового воздействия.

ISSUES OF INITIATION OF CRIMINAL PROCEEDINGS IN THE PRIVATE PROSECUTION CASES

Tigran Ghazaryan

*Post-graduate student of the Chair of
Criminal Procedure and Criminalistics at YSU*

One of the key principles of the crime control policy is that any person, who has committed a crime must be punished, however, criminal jurisprudence has established a number of possibilities for excluding criminal liability and punishment based on the not justifying (non-exculpatory) grounds, which are deflections from the principle of inevitability of the liability.

Based on the exclusion from criminal responsibility and liability on the grounds of non-justification, criminal cases under private prosecution take up key places, which make up considerable share in the range of investigated criminal cases.

In the context of initiation of criminal proceedings issues, significant importance has not only the study of the peculiarities of public but also the private prosecution cases and revealing the problems in the law enforcement practice, then identifying relevant effective solutions for them, that directly relate to the principle of inevitability of criminal liability.

Բանալի բառեր՝ մասնավոր մեղադրանք, դիմողի (տուժողի) բողոք, քրեական վարույթ նախաձեռնել, քրեական գործ հարուցել, քրեական գործի հարուցումը մերժել, չարդարացնող հիմք, քրեական պատասխանատվությունից և պատժից ազատել, անմեղության կանխավարկած, տուժողի իրավունքներն ու օրինական շահերը:

Ключевые слова: частное обвинение, заявление подателя (жертвы), инициирование уголовного процесса, возбуждение уголовного дела, отказ в возбуждении уголовного дела, освобождение от уголовной ответственности и наказания на неоправдывающих основаниях, презумпция невиновности, законные права и интересы жертвы.

Key words: private prosecution, complaint of the applicant (victim), initiation of criminal proceedings, to institute criminal proceedings, to decline the institution of criminal proceedings, to exclude criminal liability and punishment based on the not justifying grounds, presumption of innocence, legitimate rights and interests.